

Suojatie suoralla jossa autot kaahaavat ja autoja on parkkeerattu siten, että kaaharit eivät näe pieniä lapsia ajoissa. Pyörätie menee sellaisen paikan yli, mistä puutavarajuna menee ohi pari kertaa päivässä ilman jalkakäytävää, josta kulkijat joutuvat kävelemään jalankulkijain kulkureitille, jossa kulkee ympyrä, joka ei ole jalkakäytävää, josta reunassa

*Alakouluikäisten lasten ja heidän
vanhempiensa kokemuksia
koulumatkojen turvallisuudesta*

Liikenneturvan tutkimusmonisteita 112/2011

Leena Pöysti

Tien ylitys, jossa bussi päätepyysäkillä varjostaa näkyvyyttä toiseen suuntaan. Tienylitys, jossa on liikenneympyrä. Siitä on lapsen vaikea katsoa, milloin autoja tulee. Autot ajavat siinä melko kovaakin eivätkä hidasta lapsen nähdessään. Kotoa lähdettäessä tie pitää ylittää ilman suojatietä, koska jalkakäytävä on vain toiselle puolen tietä, liikennevaloton vilkasliikenteinen risteys ja talvella lisäksi avaraamattomat jalkakäytävät, joiden vuoksi jalankulkijat joutuvat usein kävelemään ajoreitillä. Kotiportilta tullaan ulos tielle, jossa ajetaan kohtuuttoman lujaa ja meidän portti on heti mutkan jälkeen, joten näkyvyys ei ole hyvä. Lisäksi koulumatkan varrella on iso raskaanliikenteen kulkuväylä, jota myöden rekat kulkevat mennessä tullen paperitehtaalle. Koulun edustan tien ylitys ja parkkipaikan

Liikenneturvan tutkimusmonisteita 112/2011

Alakouluikäisten lasten ja heidän vanhempiansa kokemuksia koulumatkojen turvallisuudesta

LEENA PÖYSTI

ISSN 0785-9244

ISBN 978-951-560-179-7(PDF)

Tekijät Leena Pöysti		Julkaisun laji Tutkimusraportti	
		Toimeksiantaja Liikenneturva	
Julkaisun nimi Alakouluikäisten lasten ja heidän vanhempinsa kokemuksia koulumatkojen turvallisuudesta			
Tiivistelmä			
<p>Liikenne on lapsilla keskeinen vakavien tapaturmien aiheuttaja. Kysymys koulumatkojen turvallisuudesta koskettaa vuosittain kymmeniä tuhansia perheitä. Liikenneturva selvitti vuonna 2011 ala-asteikäisten lasten ja heidän vanhempinsa kokemuksia kouluteiden turvallisuudesta.</p> <p>Tutkimuksessa käytetyt tiedot saatiin vanhempien osalta poimimalla loppuvuodesta 2010 tehdystä laajemmasta kyselystä ne vastaajat, joilla on ala-asteikäisiä lapsia. Yhteensä ala-asteikäisten lasten koulumatkoja koskeviin kysymyksiin vastasi 166 vanhempaa. Lasten tuntemuksia koulumatkoista kerättiin opettajien avulla keväällä 2011. Yhdeksän opettajaa keskusteli 171 lapsen kanssa Liikenneturvassa laaditun kyselylomakkeen avulla.</p> <p>Kuusi kymmenestä vanhemmasta koki lapsensa koulutien jollain tavoin vaaralliseksi. Joka neljäs kertoi, että koulumatkan varrella on useita vaarallisia paikkoja. Kuitenkin melkein kaikki vanhemmat kertoivat, että koulumatka on riittävän turvallinen jotta lapsi voi kulkea sen itsenäisesti. Noin joka kymmenes vanhempi kertoi, että lapsi viedään matkan vaarallisuuden takia koululle asti. Muita syitä viedä lapsi kouluun autolla (edes joskus), olivat mm. yhteinen matka tai keho sää. Myös tutkimuksessa haastatellut koululaiset kertoivat kulkevansa koulumatkat tavallisimmin pyöräillen tai kävellen. Vanhempien kyydissä tuleminen yleistyi talvisin.</p> <p>Kuusi seitsemästä vanhemmasta kertoi, että koulumatkaa oli harjoiteltu yhdessä lapsen kanssa. Vanhemmat olivat pyrkineet parantamaan lapsensa turvallisuutta koulumatkalla myös esimerkiksi neuvomalla, harjoittelemalla, saattamalla, reittivalinnoilla ja erilaisten turvalaitteiden käytöllä. Turvalaitteiden käytössä olisikin parantamisen varaa, sillä Liikenneturvan tarkkailujen mukaan noin joka toinen ala-asteikäinen käyttää heijastinta liikkeessään taajamissa pimeään aikaan tai kypärää pyöräillessään.</p> <p>Lapset puolestaan kokivat voivansa parantaa koulumatkansa turvallisuutta mm. varaamalla matkaan enemmän aikaa, keskittymällä paremmin liikenteeseen ja sääntöjen noudattamiseen ja käyttämällä turvalaitteita paremmin.</p> <p>Myöhästymispelon lisäksi huolta ja harmia lapsille koulumatkoilla tuottivat myös esimerkiksi auraamattomat tiet, pimeys, liukkaus. Koulumatkalla sattuneet onnettomuudet olivat usein erilaisia pyöräilyonnettomuuksia.</p> <p>Ilonaiheita koulumatkoilla olivat varsinkin kaverit, luonto ja kävelystä tai pyöräilystä saatu liikunta. Lapset kulkevat koulumatkan mielellään kavereiden kanssa. Autoilijoilta lapset toivoivat esimerkiksi huomaavaisuutta, keskittymistä ajamiseen ja liikennesääntöjen noudattamista.</p> <p>Hyvä ja turvallinen koulutie on lasten ja vanhempien mielestä selkeä, hyvin valaistu, rauhallinen ja näköesteetön. Eri liikennemuodot on eroteltu toisistaan.</p>			
Avainsanat (asiasanat) koulumatka koululaiset ala-aste vanhemmat koulukuljetus liikennekasvatus			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Liikenneturvan tutkimusmonisteita 112/2011		ISSN 0785-9244	ISBN 978-951-560-179-7(PDF)
Kokonaissivumäärä 23	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Liikenneturva		Kustantaja Liikenneturva	

Publikationen gjord av Leena Pöysti	Publikationens form Forskningsrapport	
	Uppdragsgivare Trafikskyddet	
Publikationens namn Skolvägens säkerhet enligt lågstadiebarn och deras föräldrar		
Sammandrag <p>Trafiken förorsakar flest allvarliga olyckor för barn. Frågan om säkra skolvägar berör årligen tiotusentals familjer. Trafikskyddet utredde 2011 lågstadiebarns och deras föräldrars erfarenheter om skolvägens säkerhet.</p> <p>Uppgifterna från föräldrarna fick man genom att urskilja respondenter som har barn i lågstadieåldern från en mer omfattande undersökning gjord i slutet av år 2010. Sammanlagt svarade 166 föräldrar på frågorna gällande barnens skolväg. Uppgifterna från barnen samlades in med hjälp av lärarna under våren 2011. Nio lärare diskuterade med 171 barn utgående från en enkätblankett som Trafikskyddet tagit fram.</p> <p>Sex av tio föräldrar upplevde barnens skolväg farlig på något sätt. Var fjärde uppgav att det längs med skolvägen finns flertalet farliga platser. Ändå uppgav så gott som alla föräldrar att skolvägen är så pass säker att barnet kan ta sig till och från skolan på egen hand. Ungefär var tionde förälder uppgav att man skjutsar barnet till och från skolan p.g.a. otryggheten. Andra orsaker till att man skjutsar barnet med bil (åtminstone ibland) var gemensam väg eller dåligt väder. Även de skolelever som tillfrågades i undersökningen uppgav att de oftast cyklar eller går till skolan. Att föräldrarna skjutsar är vanligare på vintern.</p> <p>Sex av sju föräldrar uppgav att man hade övat på att gå skolvägen tillsammans med barnet på förhand. Föräldrarna hade försökt förbättra säkerheten för sitt barn exempelvis genom att ge råd, träna tillsammans, följa barnet till skolan, välja rutter och genom att använda olika säkerhetsutrustning. Man kunde dock bli bättre på att använda säkerhetsutrustning. Enligt undersökningar som Trafikskyddet har gjort framgick att endast var annan elev i lågstadiet använder reflex inom tätort under den mörka tiden eller cykelhjälm.</p> <p>Barnen uppgav sig kunna förbättra säkerheten bl.a. genom att reservera mera tid för skolvägen, koncentrera sig bättre på trafiken och följa reglerna samt bli bättre på att använda säkerhetsutrustning</p> <p>Förutom oron att försena sig förorsakade också oplogade vägar, mörker och halka bekymmer. Olyckor som inträffat under skolvägen var ofta olika typer av cykelolyckor.</p> <p>Glädjeämnen under skolvägen var främst kamraterna, naturen och den motion som man fick genom att gå eller cykla till skolan. Helst färdas man till skolan tillsammans med kamrater. Barnen önskade att bilisterna skulle vara uppmärksamma, koncentrera sig på bilkörningen och följa trafikreglerna.</p> <p>Enligt barn och föräldrar är en bra och säker skolväg tydlig, väl belyst, lugn och utan sikthinder. Olika trafikantgrupper är åtskilda.</p>		
Nyckelord skolväg lågstadie föräldr skolskjuts		
Andra uppgifter		
Seriens namn och nummer Liikenneturvan tutkimusmonisteita	ISSN 0785-9244	ISBN 978-951-560-179-7(PDF)
Antal sidor 23	Språk finska	Pris Konfidentiell karaktär Offentlig
Utgivare Trafikskyddet	Förläggare Trafikskyddet	

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto	2
Lapset liikenteessä	3
Alakouluikäisten lasten liikenneturvallisuus tilastojen valossa	4
Tapaturmatilastot	4
Tutkijalautakuntatilastot.....	4
Poliisin tietoon tulleet liikenneonnettomuudet	5
Tuloksia Suomen osalta yhteispohjoismaisesta tutkimuksesta 2010	6
Liikennekäyttäjätymisen seurantatiedot.....	7
Koulukuljetukset.....	9
Liikenneturvan aineistot koulutielle.....	10
Vanhempien haastattelut	11
Koulumatkojen kulkutavat	11
Koulumatkan harjoittelu yhdessä lapsen kanssa	13
Koulumatkan koettu turvallisuus	13
Lasten omat kokemukset koulumatkoista.....	15
Millä lapset tulevat kouluun.....	16
Mikä on koulumatkassa hausointa?	16
Mikä on koulumatkassa vaikeinta tai kurjinta?.....	16
Onko koulumatkan varrella sellaisia paikkoja tai tilanteita, joissa pelottaa? Millaisia?.....	17
Millaisista paikoista vanhemmat ovat varoittaneet koulumatkalla	17
Ikävät tilanteet tai onnettomuudet koulumatkalla	18
Kokemukset koulukuljetuksista (bussi/taksi)	18
Miten autoilijat (aikuiset) voisivat ottaa lapset paremmin huomioon liikenteessä?	19
Miten voisit itse lisätä koulumatkasi turvallisuutta?.....	19
Millainen olisi kiva ("unelmien") koulumatka?	20
Yhteenveto ja johtopäätökset	21
Lähteet.....	23

Kysymys koulumatkojen turvallisuudesta koskettaa vuosittain tuhansia perheitä. Alakouluikäisiä lapsia on koulumatkoilla arkisin lähes 350 000. Tilastokeskuksen mukaan perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 oli vuonna 2010 kaikkiaan 345 615 lasta.

Koko maa	Oppilaat yhteensä
1. vuosiluokka	57876
2. vuosiluokka	57107
3. vuosiluokka	57019
4. vuosiluokka	57695
5. vuosiluokka	58105
6. vuosiluokka	57813
Yhteensä	345615

Kuva 1 Peruskoulun oppilaat vuosiluokittain syksyllä 2010. Tilastokeskus (SVT): Esi- ja peruskouluopetus [verkkojulkaisu].

Perusopetus Suomessa järjestetään yleisimmin lähikoulussa tai soveltuvassa paikassa niin, että koulumatkat olisivat mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus maksuttomaan kuljetukseen tai oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävään riittävään avustukseen, jos matka on yli viisi kilometriä tai jos matka on lapselle liian vaikea, rasittava tai vaarallinen. Kunta tai muu koulutuksen järjestäjä voi päättää myös säädettyjä etuja laajemmista kuljetuksista (OPH 2011). Koulukuljetuksiin osallistuu päivittäin runsas viidesosa perusopetuksessa olevista oppilaista (Koulukuljetusopas 2007).

Tutkimusten (esim. Heinonen 1996 & 1997) mukaan pienten lasten vanhempia huolestuttavat eniten lähiympäristön autojen liian suuret nopeudet. Liikenneviraston teettämässä tutkimuksessa (Vehmas ym. 2010) koulumatkakävelyillä (2 koulua) ongelmallisiksi kohteiksi todettiin valaisemattomat, suojatietömät paikallistiet. Kapealla tiellä ajoradan reunassa kävelevät tai pyöräilevät lapset kertoivat siirtyvänsä välillä ojan puolelle muun liikenteen takia. Ongelmallisia olivat myös autojen, bussien, jalankulkijoiden ja pyöräilijöiden risteävät reitit. Pienimpiä lapsia koulumatkalla pelottivat mm. pimeällä kulkeminen ja mopot, isompia mietityttivät autojen varominen ja liikennesäännöt. Lasten mielestä koulumatka oli mukavampi kulkea kaverin kanssa kuin yksin. Pienimpien lasten matkantekoon liittyi. kiemurtelua ja leikkimistä. Iän karttuessa liikkuminen muuttui päämäärätietoisemmaksi. (ks. Vehmas ym. 2010).

Toisessa hankkeessa (ks. Lounamaa ym. 2005) koulujen ympäristössä todettiin puutteita suojateissä ja epäselvyyttä kevyen liikenteen väylissä. Kadun ylitykseen ei ollut suojatietä tai se sijaitsi paikassa, josta oppilaat eivät katuja ylittäneet. Kesäaikaan korkeat, tuuheat pensaat ja talviaikaan risteysiin muodostuvat lumivallit haittasivat koulujen ympäristössä turvallisuutta. Autoliikenteeseen liittyviä riskejä koulujen ympäristössä olivat autojen liian suuret nopeudet, huolto-, auras- ja tavarankuljetusautojen ilmestyminen koulujen pihoille jopa välituntien aikana sekä autojen ajaminen jalankulkijoille ja pyöräilijöille tarkoitetuilla väylillä (huoltoajo sallittu). Liikennejärjestelyjen parantamiseksi raportissa ehdotettiin mm. oppilaiden luontaisen käyttäytymisen tarkkailua liikenneympäristössä esimerkiksi suojateiden sijoittelun kannalta. Pyöräteiden ja jalankulkuväylien rakentamista koulumatkojen turvallisuuden lisäämiseksi tulee jatkaa ja huolehtia, että koulujen ympäristössä on lapsista varoittavat liikennemerkit (Lounamaa ym. 2005).

Suomessa tapahtuvista koulutapaturmista (ml. koulumatkatapaturmista) tiedetään melko vähän. Joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta koulut eivät systemaattisesti seuraa sattuneita tapaturmia tai läheltä piti tilanteita. Vuonna 2001 lääninhallitusten sivistysosastot sekä sosiaali- ja terveysosastot yhdessä arvioivat peruskoulujen oppimisympäristön turvallisuutta. Kyselyyn vastasi 3 022 rehtoria. Puolet vastaajista ilmoitti, että heillä ei ole tietoa koulumatkalla sattuneista tapaturmista. Tehdyssä hankekokeilussa liikennetapaturmissa ykköseksi nousivat kaatumiset polkupyörällä, usein reunakiveen ajaminen (ks. Lounamaa ym. 2005). Kotitapaturmien ehkäisykampanjan yhteydessä selvitettiin vuosina 2002-2004 myös koulumatkojen tapaturmia. Selvityksessä paljastui, että talvisin koulumatkatapaturmista suuri osa oli liukkaudesta johtuneita kaatumisia (Vuorenperä 2004). Kotitapaturmien ehkäisykampanjassa (ks. Kurenniemi ym. 2008) viihtyisä, miellyttävä ja turvallinen koulutie on seuraavanlainen:

- ei vaarallisia risteämiä autoliikenteen kanssa
- valaistu reitti
- ei pimeitä katvealueita
- esteetön
- talvikunnossapito hyvin hoidettu
- kaunis ja hoidettu ympäristö
- ei liikaa melua
- ei pakokaasuja

LAPSET LIIKENTEESSÄ

Liikenneturvallisuustyössä lapset tulisi ottaa huomioon itsenäisinä ja tasa-arvoisina toimijoina. Heillä tulisi olla tasa-arvoiset liikkumismahdollisuudet muiden tienkäyttäjien kanssa. Jos lähtökohtana on ainoastaan lasten suojeleminen, päädytään helposti siihen, että lasten liikkumismahdollisuudet kaventuvat. Lasten kehityksen kannalta on tärkeää, että he voivat liikkua turvallisesti omissa lähiympäristössään ja laajentaa vähitellen elinpiiriään. Pelkästään lapsen ikä ei ole kriteerinä sille, milloin hänen on turvallista liikkua liikenteessä. Huomioon on otettava myös liikenneympäristö, liikenteen vilkkaus, lapsen kokemukset ja yksilölliset taidot (ks. Huopalainen 2000).

Vastuu lasten turvallisuudesta liikenteessä on aikuisilla. Lapsia voidaan suojata suunnittelemalla liikenneympäristö turvallisesti sekä huolehtimalla turvalaitteiden käytöstä. Esimerkiksi suojateiden, leikkipaikkojen ja paikoitusalueiden sijaintia voidaan muuttaa. Lisäksi voidaan rakentaa kevyen liikenteen väyliä, alentaa nopeusrajoituksia ja poistaa näköesteitä. Huomiota on kiinnitettävä myös lasten liikennekasvatukseen sekä kaikille tienkäyttäjille suunnattuun tiedotukseen.

Lapset leikkivät ja ovat impulsiivisia myös liikenteessä ollessaan. Huomio voi yhtäkkiä kiinnittyä esimerkiksi kaveriin, jolloin liikenne unohtuu. Lapsilla ei myöskään ole vielä selvää käsitystä liikenteen vaaroista. Liikennetermit ja -symbolit ovat usein vaikeita lapselle. Lasten voi myös olla vaikea kuulla, mistä suunnasta esimerkiksi auton ääni tulee ja arvioida lähestyvän auton etäisyyttä ja nopeutta oikein. Pieni koko estää näkemästä pysäköityjen autojen, lumikasojen ja muiden näköesteiden yli. Vastaavasti autoilijan on vaikea havaita lasta autojen ja istutusten välistä.

Lapsi oppii vanhemman antamasta mallista. Vanhempien kannattaa käydä läpi kulkureitit yhdessä lapsen kanssa ja huolehtia siitä, että lapsi ei liiku yksinään sellaisessa ympäristössä, jota hän ei hallitse. Päivähoitopaikan ja koulun antama liikennekasvatus tukee vanhempien työtä ja tuo siihen jatkuvuutta.

ALAKOULUIKÄISTEN LASTEN LIIKENNETURVALLISUUS TILASTOJEN VALOSSA

TAPATURMATILASTOT

Liikenne on lapsilla keskeinen vakavien tapaturmien aiheuttaja. Alakouluikäisillä painotus on kevyen liikenteen onnettomuuksissa, yläkouluikäisillä ovat yleisimpiä mopo-onnettomuudet. Liikenne-onnettomuudet ovat suurin yksittäinen lasten tapaturmaisten kuolemantapausten aiheuttaja 7-12-vuotiailla (ks. THL:n tapaturmatietokanta). Liikennetapaturmat myös ovat lapsilla yksi yleisimmistä sairaalahoidon aiheuttajista kaatumisten ja putoamisten jälkeen (ks. Markkula & Öörni 2009).

TUTKIJALAUTAKUNTATILASTOT

Tutkijalautakunnista saatujen tietojen mukaan vuosina 2001-2008 koulumatkalla kevyessä liikenteessä kuoli 13 (7-13 –vuotiasta) lasta ja koulutaksissa yksi lapsi (Räty 2009).

Tarkemmassa selvityksessä (Hatakka 2010) neljän vuoden ajalta 2000-luvulta liikenneonnettomuuksien tutkijalautakuntien tutkimissa kevyen liikenteen onnettomuuksissa (jalankulku ja polkupyöräily) kuoli alakouluikäisiä lapsia seitsemän. Nuorimmat uhrit olivat kolmasluokkalaisia. Neljä lapsista oli koulumatkalla. Samaan aikaan henkilöauton matkustajana oli kuollut koulumatkalla olleita lapsia kaksi (taulukko 2). Yhtä tapausta lukuun ottamatta henkilöautossa kuolleet 7-13-vuotiaat olivat sukulaistensa kyydissä.

Taulukko 1 Liikenneonnettomuuksien tutkijalautakuntien tutkimat 7-13 -vuotiaiden onnettomuudet jalan ja polkupyörällä neljän vuoden ajalta 2000-luvulta (Hatakka 2010)

	Onnettomuustyyppi	Matkan tarkoitus	Ikä	Sukupuoli	Huomio
Jalankulkija	Juoksi bussin edestä KA:n eteen	Koulumatka	11	Mies	Unohti liikenteen
Jalankulkija	Ha takaa päin tien oik. laitaa kävellyttä JK:aa	Koulumatka	11	Mies	Omassa kulussa
Jalankulkija	Ylitti tietä juosten oik. tulleen HA:n eteen	Vapaa-ajan "seikkailu"	9	Nainen	Liikenteessä, virhearvio
Jalankulkija	Käveli vas. tulleen ha:n eteen	Koulumatka	13	Mies	Oik. tullessa autossa
Jalankulkija	Ka:n törmäminen sisäluiskalla leikkineeseen	Vapaa-ajan vietto	11	Mies	Vastapuolessa
Jalankulkija	JK juoksi pysäkiltä LA:n edestä eteen	Koulumatka	9	Mies	Unohti tarkkailla
Polkupyöräilijä	PP päin KA:n perää	Pyörän kokeilu	10	Mies	Omassa ajamisessa

Taulukko 2 Liikenneonnettomuuksien tutkijalautakuntien tutkimat 7-13 -vuotiaiden auton matkustajakuolemat neljän vuoden ajalta 2000-luvulta (Hatakka 2010)

Onnettomuustyyppi	Matkan tarkoitus	Uhrin ikä	Sukupuoli	Turvalaite
Risteyskolari	Koulumatka	9	Mies	Turvavyö väärin
Kohtaaminen	Vapaa-ajan matka	11	Nainen	Turvavyö, ei vaik.
Tasoristeys	Koulumatka	10	Nainen	Ei tietoa, ei vaik.
Suist. oik. kaarre	Vapaa-ajan matka	13	Mies	Vyö repeytyi irti
Tasoristeys	Työajo	9	Nainen	Turvavyö, tyynty, ym.

Koulukuljetusten yhteydessä tapahtuvia vakavia onnettomuuksia on harvoin. Vakavat onnettomuudet ovat yleensä sattuneet, kun koululainen on jäänyt pois kyydistä ja ylittänyt tien auton edestä tai takaa. Silloin tietä ylittänyt henkilö on jäänyt tiellä kulkevan toisen auton alle. Vuosina 1998–2005 sattui 4 kuolemaan johtanutta tapausta, jossa koululainen oli jäänyt pois linja-autosta tai taksista ja jäi tiellä kulkeneen toisen auton alle. Vuonna 2007 koululainen kuoli henkilöauton ja koululaisia kuljettaneen tilataksin törmäyksessä (Onnettomuustutkintakeskus 2007).

POLIISIN TIEToon TULLEET LIIKENNEONNETTOMUUDET¹

Suuri osa lasten liikenneonnettomuuksista jää tilastojen ulkopuolelle. Monet sairaalahoitoa tai terveyskeskuskäyntejä vaativat liikenneonnettomuudet eivät näy tilastoissa, sillä vain poliisin tietoon tulleet liikenneonnettomuudet raportoidaan virallisissa tilastoissa.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan ala-asteikäisten lasten (7-12-vuotiaiden) liikennekuolemat ovat vähentyneet viidenneksen viimeisen kymmenen vuoden aikana. Loukkaantuneiden määrä on lähes puolittunut vastaavana aikana. Viimeisen viiden vuoden aikana on kuollut keskimäärin kolme ja loukkaantunut 250 ala-asteikäistä vuosittain. Kaksi kolmesta menehtyi taajamien ulkopuolella. Loukkaantumisista kaksi kolmesta tapahtui puolestaan taajamissa. Kaksi kolmesta loukkaantui ≤ 50 km/h:n nopeusrajoitusalueella. Tämä osoittaa taajamien nopeusrajoitusten tarpeellisuuden liikenteessä liikkuvien lasten kannalta.

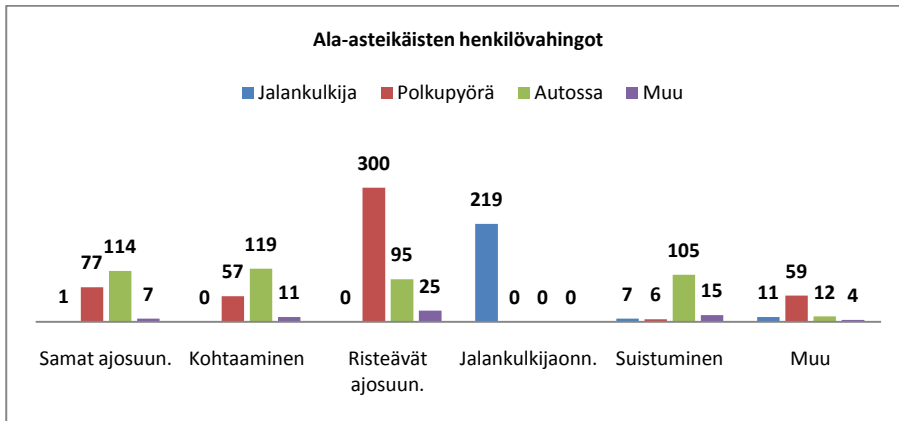
Ala-asteikäisten lasten liikennekuolemista ja loukkaantumisista 36 % tapahtui auton kyydissä matkustettaessa, 40 % pyöräillessä ja 19 % jalankulkijana.

Auton matkustajina kuoli 31 % ja loukkaantui 36 % ala-asteikäisistä. Kuolleista puolet menehtyi nokkakolareissa ja puolet risteävien ajosuuntien onnettomuuksissa. Nokkakolareissa, suistuttaessa tieltä sekä saman ajosuunnan onnettomuuksissa (kuten peräänajoissa) loukkaantui kussakin noin neljännes vahingoittuneista lapsimatkustajista.

¹ Tämä tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen tilastoihin, poliisin tietoon tullessiin tieliikenneonnettomuuksiin vuosina 2006 - 2010. Vuosi 2010 ennakkotietoja. (Ala-asteikäisten lasten ryhmällä käsitetään 7-12-vuotiaita).

Pyöräilijöinä kuoli 15 % ja loukkaantui 40 % ala-asteikäisistä. Kaksi kolmesta loukkaantui risteyksessä. Loukkaantumisista 38 % sattui pyörätien ja ajoradan risteyksessä.

Jalankulkijoina kuoli lähes puolet (46 %) ja loukkaantui viidennes (19 %) ala-asteikäisistä. 90 % ala-asteikäisten jalankulkijoiden henkilövahingosta tapahtui tietä ylitettäessä. Lapsille sattui useammin henkilövahinkoja muualla kuin suojateillä. Jalankulkijoista kaikki menehtyivät ja 61 % loukkaantui muualla kuin suojatiellä katu ylitettäessä. Joka kolmannessa loukkaantumisessa tapahtumapaikkana oli risteys.

Kuva 2 Ala-asteikäisten lasten henkilövahingot tienkäyttäjän ja onnettomuustyyppin mukaan vuosina 2006-2010.

TULOKSIA SUOMEN OSALTA YHTEISPOHJOISMAISESTA TUTKIMUKSESTA 2010

Liikenneturva kysyi keväällä 2010 osana laajempaa yhteispohjoismaista tutkimusta kansalaisilta liikenneturvallisuuteen liittyvistä aiheista, esimerkiksi suhtautumisesta koululaisten liikennekasvatukseen. Suomessa liikenneturvallisuudesta oli puhuttu lähes jokaisessa lapsiperheessä (89%). Alle 16-vuotiaiden lasten vanhemmista (N=530) joka kolmas kertoi puhuneensa viimeisen vuoden aikana useinkin lapsensa kanssa liikenneturvallisuudesta. Noin yksi kymmenestä vanhemmasta vastasi, että ei ole koskaan puhunut liikenneturvallisuudesta lapsensa kanssa. Naiset olivat keskustelleet liikenneturvallisuudesta lastensa kanssa useammin kuin miehet.

Taulukko 3 Oletko viimeisten 12 kuukauden aikana puhunut liikenneturvallisuudesta lapsesi/lastesi kanssa? Liikenneturva ja NTR 2010.

Suomen vastaukset	TOTAL	Nainen	Mies
	530	250	280
<u>Oletko viimeisten 12 kuukauden aikana puhunut liikenneturvallisuudesta lapsesi/lastesi kanssa?</u>			
<i>Kyllä, usein 1</i>	34%	41%	27%
<i>2</i>	36%	34%	37%
<i>3</i>	14%	15%	14%
<i>4</i>	5%	3%	6%
<i>En koskaan 5</i>	11%	7%	15%

Vanhempien mukaan noin kolme neljästä suomalaislastesta oli käsitelty liikenneturvallisuusaiheita koulussa kuluneen vuoden aikana. Noin joka kymmenes kertoi liikenneturvallisuusaiheita käsitellyn usein.

Taulukko 4 Onko/Ovatko lapsesi viimeisten 12 kuukauden aikana käsitelleet liikenneturvallisuutta koulussa? Liikenneturva ja NTR 2010.

Suomen vastaukset	TOTAL	Nainen	Mies
	530	250	280
Onko/Ovatko lapsesi viimeisten 12 kuukauden aikana käsitelleet liikenneturvallisuutta koulussa?			
<i>Kyllä, usein 1</i>	12%	15%	10%
2	31%	32%	30%
3	27%	26%	28%
4	6%	5%	7%
<i>Ei koskaan 5</i>	24%	22%	25%

Samassa pohjoismaisessa tutkimuksessa kysyttiin kaikilta vastaajilta (Suomen N=2105) pitäisikö liikennekasvatuksen olla koulussa pakollista kaikilla luokilla. Noin yhdeksän vastaajaa kymmenestä kannatti ajatusta (vastausluokat 1+2). Varsinkin iäkkäämmät vastaajat kannattivat liikenneopetuksen järjestämistä.

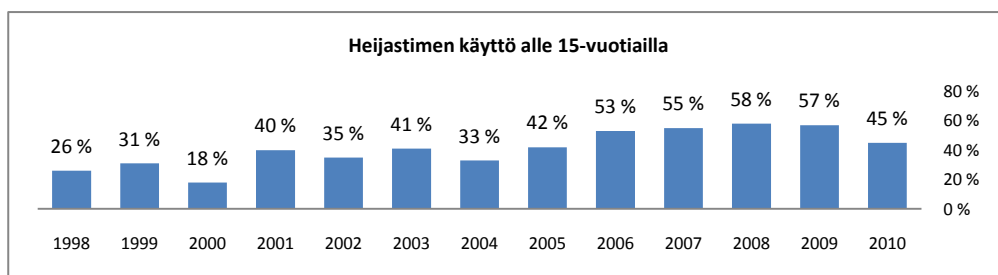
Taulukko 5 Liikenneopetuksen tulisi koulussa olla pakollista kaikilla luokilla. Liikenneturva ja NTR 2010.

Suomen vastaukset	Oletko			Ikä							
	TOTAL	Nainen	Mies	18-19	20-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75+
	2105	1058	1047	34	83	329	338	448	571	267	35
Liikenneopetuksen tulisi koulussa olla pakollista kaikilla luokilla											
<i>Täysin samaa mieltä 1</i>	64%	69%	59%	30%	34%	53%	71%	73%	70%	73%	69%
2	22%	20%	25%	42%	25%	33%	20%	18%	19%	15%	17%
3	10%	9%	12%	16%	27%	11%	6%	7%	9%	11%	11%
4	3%	3%	3%	3%	11%	2%	3%	2%	2%	1%	3%
<i>Täysin eri mieltä 5</i>	1%	%	1%	8%	3%	1%	%	%	1%	-	-

LIIKENNEKÄYTTÄYTYMISEN SEURANTATIEDOT

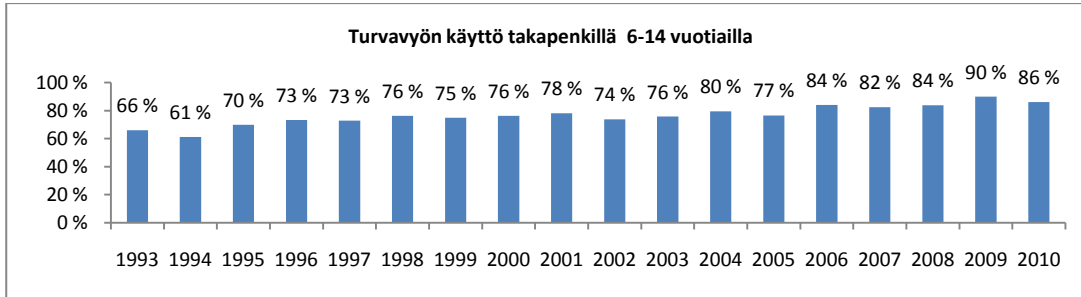
Pienten lasten osalta Liikenneturva saa tarkkailemalla ikäryhmäkohtaista tietoa heijastimeen, turvavyön ja pyöräilykypärän käytöstä. Lapset käyttävät turvalaitteita useammin kuin koko väestö keskimäärin.

Alle 15-vuotiaiden heijastimen käyttö on noin kaksinkertaistunut 1990-luvun loppuvuosiin verrattuna. Silti nykyäänkin vain noin joka toinen lapsi käyttää heijastinta liikkuaessaan taajamissa valaistuilla alueilla pimeään aikaan. Lasten heijastimen käyttö on ollut vain hieman yleisempää kuin koko väestöllä keskimäärin. Vuonna 2010 koko väestöstä 44 % käytti heijastinta taajamassa pimeään aikaan.

Kuva 3 Alle 15-vuotiaiden heijastimen käyttö

Liikenneturvan seurantatietojen mukaan turvavyötä takapenkillä on viime vuosina käyttänyt noin yhdeksän kymmenestä 6-14-vuotiaasta lapsesta. Käyttö on yleistynyt selkeästi 1990-luvun alkuvuosista, jolloin noin kuusi kymmenestä samanikäisestä lapsesta käytti takapenkin turvavyötä. Koko väestön osalta takapenkin turvavyötä käytti vuonna 2010 matkustajista 84 %.

Kuva 4 Turvavyön käyttö takapenkillä 6-14-vuotiailla

Parhaiten pyöräilykypärää käyttävät alle kouluikäiset lapset, josta noin yhdeksän kymmenestä käyttää kypärää pyöräillessään. Alakouluikäisistä lapsista enää noin joka toinen pyöräilee kypärä päässään. Tytöt käyttävät kypärää poikia useammin, 7-12 –vuotiaista pojista neljä kymmenestä ja tytöistä lähes seitsemän kymmenestä pyöräili kypärä päässään. Kypärän käyttö vähenee selkeästi yläkouluikäisillä lapsilla, joista ainoastaan joka kymmenes käyttää kypärää.

Taulukko 6 Pyöräilykypärän käyttö iän ja sukupuolen mukaan vuonna 2010.

Pyöräilykypärän käyttö ikäryhmittäin 2010	lapset	miehet	naiset	yhteensä
alle 7-vuotiaat (omalla pyörällä)	85 %			85 %
alle 7-vuotiaat (aikuisen kyydissä)	88 %			88 %
7 - 12-vuotiaat		40 %	66 %	51 %
13 - 17-vuotiaat		9 %	12 %	11 %
18 - 64-vuotiaat		24 %	31 %	28 %
yli 64-vuotiaat		16 %	31 %	24 %
aikuinen (lapsi kyydissä)		61 %	36 %	42 %
yhteensä:	87 %	23 %	29 %	33 %

Lasten koulumatkojen turvallisuuden kannalta merkittävä seurantatieto on myös punaista liikennevaloa päin kulkeminen. Vuonna 2010 Liikenneturvan liikennekäyttäytymisen seurannan tarkkailuvaloissa noin joka neljäs kerta valojen vaihtuessa autoilijoille punaiseksi ajettiin päin punaista. Jalankulkijoista liikennevaloja noudattaa noin kuusi jalankulkijaa seitsemästä. Alle 14-vuotiaista lapsista vuonna 2010 jalankulkuvalon vaihtumista vihreäksi odotti Liikenneturvan tarkkailuvaloissa noin yhdeksän lasta kymmenestä.

KOULUKULJETUKSET

Jos perusopetusta tai lisäopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Koulukuljetusten piirissä on koko maassa runsas viidesosa oppilaista. Kuntien järjestämissä koulukydeissä matkustaa päivittäin kodeista kouluun ja sieltä takaisin runsaat 100 000 lasta. Myös silloin, kun koulumatka iän tai muiden olojen takia muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi, hänellä on oikeus maksuttomaan kuljetukseen.

Kunnat hankkivat koulukuljetukset ostopalveluina yrittäjiltä ja kuljetukset toteutetaan vuorobusseilla (paikallislinjaliikenne) tai tilausajoina linja-autoilla tai takseilla. Koulukuljetus taksilla on yleistä, noin kolmannes Suomen takseista osallistuu koulukuljetuksiin (Onnettomuustutkintakeskus 2007). Kuntien hankinnan peruslähtökohtana on se, että koululaiskuljetuksissa noudatetaan Liikenne- ja viestintäministeriön asetusta koulu- ja päiväkotikuljetusten kuormituksesta ja turvallisuusjärjestelyistä. Lisäksi kaluston on vastattava lainsäädöksissä ja muissa säädöksissä oppilaskuljetuksissa käytettävälle kuljetuskalustolle asetettuja vaatimuksia.

Koulukuljetusreitti on valittava siten, että matkustajat eivät autoon noustessaan tai siitä poistuessaan tarpeettomasti joudu ylittämään ajorataa. Vaarallisimpia ovat sellaiset tilanteet, joissa oppilas ryntää koulukuljetusautoon tai juoksee pysähtyneen auton edestä tai takaa tien yli. Koulujen luona autoihin on noustava ja niistä poistuttava tähän tarkoitukseen varatulla ja erikseen merkityllä paikalla. Sen on sijaittava koulun alueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Paikan valinnassa on kiinnitettävä huomiota siihen, että ajoneuvoliikenne ei vaaranna kuljetettavien tai muiden alueella liikkuvien turvallisuutta. Kuljettajan ja lasten on käytettävä aina turvavyötä. Lain mukaan kuljetuksessa on 1.8.2011 alkaen käytettävä alkulukolla varustettuja autoja.

Kuva 5 Liikenneturvan turvallisesti bussilla ja taksilla –juliste (Perry Partanen)

LIIKENNETURVAN AINEISTOT KOULUTIELLE

Liikenneturva tarjoaa kouluille materiaalia mm. Internet-sivujen ja opettajailtapäivien avulla. **Turvallisesti tien yli** -materiaali opastaa lapsia turvalliseen tienylitykseen. Tien ylitys on lasten liikenneturvallisuuden kannalta yksi tärkeimmistä opeteltavista asioista. **Turvaa lapsen koulutie -aineiston** avulla pyritään parantamaan koulumatkojen turvallisuutta. Yli kymmenen vuotta käytössä olleen **koulumatkojen vaaranpaikkakartoituksen** tarkoituksena on paikallistaa koulumatkojen vaaralliset tai hankalat paikat. Samalla voidaan vaikuttaa lapsille turvallisemman ympäristön kehittämiseen. **Koulun liikenneturvallisuuksuunnitelman** tavoitteena on tuoda liikenneturvallisuuksasiat pysyväksi osaksi koulun toimintaa. Suunnitelma kokoaa yhteen koulun turvalliset toimintatavat sekä liikennekasvatuksen.

Kuva 6 Kirje vanhemmille on ollut käytössä jo yli 40 vuotta (kuva Liikenneturvan www sivut).

Kouluun ilmoittautumisen yhteydessä **koulutulokkaiden vanhemmille jaetaan kirje**, johon on koottu ohjeita vanhemmille lasten koulumatkojen turvaamiseksi. Kirje vanhemmille on ollut käytössä jo yli 40 vuotta. Ensimmäinen kirje laadittiin vuonna 1959. Liikenneturva on myös osallistunut Mannerheimin Lastensuojeluliiton **Hyvä alku koulutielle** – kampanjaan tarjoamalla koulutulokkaiden vanhemmille pienen turvallisuusoppaan.

Turvallisesti bussilla ja taksilla -aineistoon on kerätty koulukuljetuksissa, bussissa ja koulutaksissa kulkemisen kannalta keskeisimmät tilanteet. Jalkaisin kouluun liikkuvia lapsia varten on ajatus **kävelevästä koulubussista**², jonka avulla voidaan opetella liikenteessä liikkumista turvallisesti.

Elokuussa 2011 Liikenneturvan **Turvapupu** Internet-sivuille on lisätty lapsille ja vanhemmille yhteinen koulumatkaosio, jossa käydään läpi koulumatkan vaaranpaikkoja jalankulkijan näkökulmasta. Sivustolla lapsi kulkee virtuaalisen koulumatkan, jossa on mm. tienylityksiä ja risteyksiä, kevyen liikenteen väylillä kulkemista, risteyksiä, linja-auton pysäköintä lähdön odottamisesta sekä koulun parkkipaikan läpi kulkemista.

² Kävelevä koulubussi, Walking School Bus, keksittiin 20 vuotta sitten Australiassa. Kävelevän koulubussin ajatus on, että lapset kävelevät kouluun yhden tai useamman aikuisen kanssa. Yksinkertaisimmillaan se voi olla kahden perheen vuorottelua lasten kouluun saattamisessa.

VANHEMPIEN HAASTATTELUT

Liikenneturva laati ja tilasi joulukuussa 2010 Gallup tns:ltä Internet-kyselyn, jossa kysyttiin 1365 henkilön mielipiteitä ja käsityksiä liikenneturvallisuuden liittyvistä asioista. Vastaajat edustavat Suomen 18 vuotta täyttäneitä väestöä iällisesti ja alueellisesti. Vastaajista noin kolmanneksella oli (alle 18-vuotiaita) lapsia. *Tässä tutkimuksessa käytetään tietoja, joita saatiin aineiston niiltä vastaajilta, joilla on ala-asteikäisiä lapsia.* Yhteensä ala-asteikäisten lasten koulumatkoja koskeviin kysymyksiin vastasi 166 vanhempaa. Naisia näissä vastaajissa oli 85 ja miehiä 81. Tutkimuksen tiedot analysoitiin Liikenneturvassa keväällä 2011.

Taulukko 7 Minkä ikäisiä (alle 18-vuotiaita) lapsia vastaajalla on?*

*Koska vastaajalla saattaa olla eri-ikäisiä lapsia, on kokonais-% suurempi kuin 100.

Minkä ikäisiä lapsia sinulla on?	TOTAL	Oletko...		IKÄ				
		nainen	mies	18-24	25-34	35-49	50-64	65+
TOTAL	1365	669	696	96	196	364	459	228
Alle kouluikäisiä lapsia	12%	12%	12%	6%	36%	24%	1%	-
7-9 –vuotiaita lapsia	7%	9%	6%	-	8%	21%	2%	-
10-12 –vuotiaita lapsia	8%	7%	8%	-	5%	23%	2%	-
13 –14 -vuotiaita lapsia	7%	6%	7%	-	1%	17%	5%	-
15 – 17 –vuotiaita lapsia	10%	11%	10%	-	-	27%	9%	-
Ei ole alle 18-vuotiaita lapsia	71%	70%	72%	94%	60%	32%	86%	100%

KOULUMATKOJEN KULKUTAVAT

Tavallisimmin lapset kulkevat vanhempien mukaan kouluun kävellen tai polkupyörällä. Seitsemän kymmenestä kertoi lapsen tai lasten kävelevän kouluun ja melkein joka toinen pyöräilevän koulumatkoja ainakin silloin tällöin. Noin joka kolmas vanhempi kertoi, että lapsi viedään (ainakin joskus) kouluun autolla. Kunnan järjestämällä koulukuljetuksella kulkee joka viides lapsi.

Taulukko 8 Millä lapsi /lapset kulkee kouluun?*

*Koska vastaajalla saattaa olla eri-ikäisiä lapsia ja lapsilla vaihtoehtoisia kulkutapoja on kokonais-% suurempi kuin 100.

Millä lapsesi kulkee kouluun?	TOTAL	Oletko...	
		nainen	mies
TOTAL	166	85	81
Kävellen	71%	67%	75%
Polkupyörällä	42%	45%	40%
Kunnan järjestämällä koulukuljetuksella	19%	20%	19%
Lapsi viedään kouluun autolla	31%	33%	30%
Joku muu tapa	8%	8%	7%

Kunnan järjestämää koulukuljetusta käyttivät vähiten suurten kaupunkien lapset. He myös pyöräilivät harvemmin mutta kävelivät useammin koulumatkoja kuin muiden paikkakuntien lapset. Lasten vieni autolla kouluun oli yhtä yleistä erityyppisillä asuinpaikoilla.

Taulukko 9 Millä lapsi /lapset kulkee kouluun?/ asuinpaikka*

*Koska vastaajalla saattaa olla eri-ikäisiä lapsia ja lapsilla vaihtoehtoisia kulkutapoja on kokonais-% suurempi kuin 100

Millä lapsesi kulkee kouluun?	ASUINPAIKKA		
	PKS/ TRE/ TKU	Muu kaup.	Maaseutu
TOTAL	45	83	38
Kävellen	82%	65%	71%
Polkupyörällä	24%	45%	58%
Kunnan järjestämällä koulukuljetuksella	7%	25%	21%
Lapsi viedään kouluun autolla	31%	30%	34%
Joku muu tapa	11%	10%	-

Jos vanhemmat vastasivat, että lapsi viedään kouluun autolla (edes joskus), heiltä tiedusteltiin syytä tähän. Vastauksia saatiin 52 vanhemmalta, joista monet kertoivat vastauksessaan useita syitä. Tavallisimmin mainittiin yhteinen matka (koulu oman työmatkan varrella) ja huono sää. Myös pitkä tai vaarallinen matka oli usein perusteena autokuljetukseen.

Yhteinen matka (esimerkkejä)

- *Isä lähtee töihin samaan aikaan, kun koulu alkaa. Lapsi kävelee itse koulusta kotiin.*
- *Jos aikataulu sopii nuoremman esikoulun kanssa samaan aikaan, niin pääsee samalla kyydillä.*
- *Jos aikataulut sopivat yhteen, nuorempi lapsemme viedään saman pihapiirin päiväkotiin autolla ja tällöin myös koululainen pääsee halutessaan kyydissä. Muussa tapauksessa hän kävelee.*
- *Lähdemme aamulla samaan aikaan, samaa matkaa ja saa ensimmäisen kilometrin kyydin vaarallisen risteyskruunun turvalliselle puolelle. Kävelee loput. Polkupyöräkeleillä menee pyörällä alikulun kautta (pitempi matka).*
- *Menen samalla itse töihin ja ajan koulun ohitse. Aamulla lähtö sujuu jouhevammin, kun ei tarvitse nousta niin aikaisin ylös.*
- *Naapurin isä menee töihin koulun ohi ja ottaa lapset kyytiin*

Sää (esimerkkejä)

- *Harvoin, huonon ilman sattuessa*
- *Huono keli, kiire harrastuksiin, liikuntavarusteet*
- *Kovan pakkasten takia*
- *Satunnaisesti, esimerkiksi kova pakkas*

Muu syy, esimerkiksi pitkä tai vaarallinen matka (esimerkkejä)

- *Ei suostu / uskalla kävellä vielä yksin kouluun*
- *Koulumatkan turvallisuuden lisäämiseksi*
- *Koska koulumatka on alle 3km ja siksi ei saa koulukuljetusta, mutta 2km on liian pitkä matka kävellä monen pienen lapsen kanssa kaksi kertaa päivässä, eli yhteensä siis 8km.*
- *Matka kouluun 4.5 km/suunta, ei kunnan/kaupungin kuljetusta.*
- *Kaupunkimme lopetti lähikoulun muutamaa päivää ennen koulunalkua, joten emme ehtineet edes harjoitella koulumatkaa ennen koulun alkua. Lähikouluun menoa harjoiteltiin koko eskarivuosi kävellen.*
- *Tulen yövuorosta usein silloin kun lasten koulu alkaa. + toisella lapsella pelkoja matkaa kohtaan - sattunut koulumatkalla ikävä tapahtuma*
- *Turvallisuussyistä*
- *....Turvaton koulumatka etenkin pimeällä on pienelle lapselle riskialtis.*

KOULUMATKAN HARJOITTELU YHDESSÄ LAPSEN KANSSA

Noin kuusi seitsemästä vanhemmasta kertoi, että koulumatkaa oli harjoiteltu yhdessä lapsen kanssa ennen koulun alkua. Joka kolmas vastaaja kertoi, että koulumatkan kulkemista harjoiteltiin useita kertoja.

Taulukko 10 Harjoiteltiin koulumatkaa yhdessä lapsen kanssa

Oletteko harjoitelleet tai harjoittelitte koulumatkaa yhdessä ennen koulun alkua?	TOTAL	Oletko...	
		nainen	mies
TOTAL	166	85	81
Kyllä, useita kertoja	33%	35%	31%
Kyllä, muutaman kerran	53%	52%	54%
Ei ole harjoiteltu yhdessä	14%	13%	15%

Lasten koulumatkaa oli harjoiteltu yhdessä yleisimmin suuremmissa kaupungeissa.

Taulukko 11 Harjoiteltiin koulumatkaa yhdessä lapsen kanssa/ asuinpaikka

Oletteko harjoitelleet tai harjoittelitte koulumatkaa yhdessä ennen koulun alkua?	ASUINPAIKKA		
	PKS/ TRE/ TKU	Muu kaup.	Maaseutu
TOTAL	45	83	38
Kyllä, useita kertoja	40%	33%	26%
Kyllä, muutaman kerran	51%	51%	61%
Ei ole harjoiteltu yhdessä	9%	17%	13%

KOULUMATKAN KOETTU TURVALLISUUS

Peräti kuusi vastaajaa kymmenestä koki lapsensa koulutien jollain tapaa vaaralliseksi. Joka neljännen vanhemman mielestä lapsen koulutiellä oli useita vaarallisia paikkoja.

Taulukko 12 Vaaralliset paikat koulumatkan varrella

Onko lapsesi koulumatkan varrella sellaisia paikkoja, jotka ovat vaarallisia?	TOTAL	Oletko...	
		nainen	mies
TOTAL	166	85	81
Kyllä, useita paikkoja	26%	29%	22%
Kyllä, yksi vaarallinen paikka	35%	34%	36%
Lapseni koulutie on turvallinen	39%	36%	42%

Pienemmissä kaupungeissa ja maaseudulla oltiin useammin kuin suuremmissa kaupungeissa sitä mieltä, että lapsen koulutie on turvallinen.

Taulukko 13 Vaaralliset paikat koulumatkan varrella/ asuinpaikka

Onko lapsesi koulumatkan varrella sellaisia paikkoja, jotka ovat vaarallisia?	ASUINPAIKKA		
	PKS/ TRE/ TKU	Muu kaup.	Maaseutu
TOTAL	45	83	38
Kyllä, useita paikkoja	31%	22%	29%
Kyllä, yksi vaarallinen paikka	36%	35%	34%
Lapseni koulutie on turvallinen	33%	43%	37%

Huolesta lasten koulumatkan turvallisuudesta kertoo myös se, että vanhemmista noin 100 (n. 60 %) kertoi avovastauksessa millaisia vaarallisia paikkoja koulutiellä oli. Tavallisimmin mainittiin vaaralliset risteysalueet, tien ylitykset, vilkas (tai kovaa ajava) liikenne ja kapea tai mutkainen koulutie. Myös mm. risteävät reitit (jalankulkijat, mopot, polkupyörät), punaista päin ajajat, rekat ja junat pelottivat. Erilaisia näkyvyyttä huonontavia esteitä (mutkia, mäkiä, autoja...) mainittiin useissa vastauksissa. Monet vastaajat kuvailivat useampia vaaranpaikkoja.

Risteykset (esimerkkejä)

- Iso risteys ilman valoja
 - Iso risteys, jossa autoja tulee kahdelta kaistalta samaan suuntaan (pysähtyykö auto takimmaisellakin kaistalla). Lisäksi kolme valotonta ylitystä isojen parkkipaikojen yhteydessä, jossa autoilija ei välttämättä miellä olevan kävelytietä.
 - Muutama isompi risteys + ihmiset ajavat usein lujempaa kuin rajoitus 40km/h
 - Risteyksiä, joissa ajaa rekkoja.
 - Risteysalue, joka sijaitsee alamäessä. Liukasta talvella
-

Tien ylitykset (esimerkkejä)

- Tien ylitys, jossa bussi päätepysäkillä varjostaa näkyvyyttä toiseen suuntaan
 - Kadun ylitys paikassa jossa on huono näkyvyys, ei suojatietä ja autojen nopeudet hiukan liian kovia.
 - Seiskatie ylitettävänä, jossa kulkee paljon rekkoja. Paikalle kuitenkin tehty liikenneympyrä, joka hieman helpottaa tilannetta sekä suojatie.
 - Suojatie suoralla jossa autot kaahaavat ja autoja on parkkeerattu siten, että kaaharit eivät näe pieniä lapsia ajoissa
 - Tien ylityksiä, ei liikennevaloja.
 - Asumme keskustassa ja koulumatkan varrella on monia tien ylityksiä. Liikennevalot on lähes joka risteyksessä, mutta mielestäni autoilijat eivät kunnioita pieniä jalankulkijoita.
 - Pienteollisuusalueelta tulevan tien ylitys suojatietä pitkin. Alueelle menee ja siletä tulee paljon raskasta liikennettä. Kuljettajien suhtautumisessa ko. risteykseen olisi toivomisen varaa (vaikka pienteollisuusalueelta tullaan päätielle kolmion takaa).
-

Kapea tai mutkainen tie (esimerkkejä)

- Kapea ajotie, missä bussit ajavat vallitseviin olosuhteisiin nähden aivan liian kovaa.
 - Kapea ja mutkainen tie eikä jalkakäytävää
 - Kapea tie, ei pientareita, paljon ulosajoja talvella, kulkee isoja autoja paljon ja muutenkin aamusta ja illasta liikenne vilkasta. Jonkun verran ajetaan tiellä ihan liian kovaa.
 - Mutka juuri ennen kevyenliikenteen kaistan alkua
 - Mutkainen ja mäkinen tieosuus, jossa ei ole kävely/pyöräilytietä vierellä, vaan lapsi joutuu kävelemään/pyöräilemään tien pientareella. Tiellä on onneksi 60 km rajoitus, mutta sitä ei välttämättä aina noudateta. Tiellä on viimeksi edellistalvena tapahtunut onnettomuus, jossa koululainen jäi potkukulkoineen auton tönäisemäksi.
 - Mutkainen tie, epäselvä piha-alue
-

Vilkas liikenne (esimerkkejä)

- Vilkasliikenteisiä katuja ilman liikennevaloja. Autot parkkeeraukset haittaa suojatien näkyvyyttä
 - Vilkasliikenteisen kadun ylitys. Vaikka paikassa on koulujen alkamis- ja päättymisaikaan alempi nopeusrajoitus, jota ei kaikki ei noudata. Työssänsä saisi tilannetta korjattua...
 - Ylitettävänä tie, joka on erityisen vilkas koulupäivän alkaessa.
 - Ei jalkakäytäviä sekä kaupungin keskustaliikenne
-

Muita esimerkkejä vaarallisista paikoista

- Kolmella lapsella on yhteensä useampia vaarapaikkaa. Ja keskustassa kaikki suojatienylitykset ovat vaarallisia, koska ajajat ajavat pun.valoja päin ja liian lujaa risteysalueilla.
 - Risteyksiä, korkeita mäkiä ja yläasteelle ja lukioon kulkijat samalla tiellä (mopootot, moottoripyörät, pyörät ja jalankulkijat samalla kapealla tiellä)
 - Koulun edustan tien ylitys ja parkkipaikan ohitus: lapsi joutuu kävelemään kouluuntuontiruljanssin läpi koulun pihalle.
 - Pyörätie menee sellaisen paikan yli, mistä puutavarajuna menee ohi pari kertaa päivässä, aamuisin ja iltapäivisin
 - Rekkoja
-

Useimmat huolestuneet vanhemmat kertoivat myös siitä, miten he olivat pyrkineet parantamaan turvallisuutta näillä vaarallisilla paikoilla. Vastauksia saatiin 96 vanhemmalta. Tavallisimmin oli valistettu, puhuttu, opetettu ja muistutettu. Lapsia oli neuvottu toimimaan rauhallisesti ja keskittymään. Myös reittivalintoja oli muutettu, lapsi viety kouluun autolla tai bussilla, matkaa harjoiteltu yhdessä tai sitä kuljettiin yhdessä. Lisäksi lapsille oli hankittu turvalaitteita kuten heijastinliivejä. Vanhemmat myös kertoivat toimivansa itse sääntöjen mukaan ja esimerkillisesti liikenteessä. Jotkut vanhemmat olivat myös olleet yhteydessä esim. kuntaan koulutien turvallisuuden parantamiseksi. Myös koulukuljetukset koettiin turvallisuutta lisääviksi tekijöiksi.

Miten pyritte vähentämään riskiä näillä paikoilla? (esimerkkejä)

- *Esittänyt kunnalle että jatkaisi kevyenliikenteen väylää. Turvaliivit lapsilla*
- *Heijastin aina mukana.*
- *Itse noudatan kuuliaisesti sääntöjä ja tavanomaista skarpimpi, koska tietää alueella liikkuvan paljon lapsia*
- *Jatkuvasti kuljetaan myös yhdessä ja joka kerta käydään läpi samat asiat. Korostettu omaa valppautta kohdissa.*
- *Kaupungilta on pyydetty liikennevaloja ja työssyjä, valistamalla ja varoittamalla lasta liikenteen vaaroista.*
- *Kertomalla, että pitää olla tarkkana niissä paikoissa ja ettei tarvitse pitää kiirettä tai juosta.*
- *Käyty paikka monta kertaa yhdessä läpi*
- *Lapsella heijastin liivi parantaa hänen näkymistään ja on ohjeistettu kulkemaan tien reunassa*
- *Lapset menevät linja-autolla kouluun ja pääsevät näin lähelle koulua*
- *Muistuttamalla säännöistä ja turvallisuudesta*
- *Neuvottu ja opastettu varovaisuuteen ko. paikoissa. Kotiportista talutetaan pyörä toiselle puolen katua ja jalan kulkiessa katsotaan tarkasti, tuleeko autoja.*
- *Neuvottu odottamaan rauhallisesti ja katsottava useasti kaikkiin suuntiin, kävelyä muiden lasten / aikuisten kanssa yli jos mahdollista.*
- *Olemalla itse vieressä takaamassa turvallisuutta, isommalle muistutan liikennesäännöistä ja heijastimesta*
- *Opastamalla ja kertomalla etteivät autoilijat välttämättä käyttäydy ennalta-arvattavasti.*
- *Opastettu miten ylitetään tie ja mistä kohtaa*
- *Opeteltu kiertämään hieman kauempaa, neuvottu menemään kadulle vasta kun auto on kokonaan pysähdyksissä tai tulossa vasta todella kaukana. Ts. neuvonnalla. Heijastimia myös käytössä.*
- *Vanhempainyhdistys on yrittänyt saada hidastekorokkeita näihin paikkoihin. Lapsille on teroitettu erityistä varovaisuutta.*
- *Viemällä itse aamulla kouluun. Ja olemme useasti harjoitelleet kohtaa, josta tie kannattaa ylittää eli paras suojatien paikka, josta näkee pitkälle kumpaankin suuntaan.*
- *Yhdessä käymme matkan läpi säännöllisin väliajoin ja huomioin ääneen vaarapaikkoja.*
- *Koulutaksin tehtävä*
- *Koulun järjestämällä kuljetuksella tai vanhempien kyydillä.*

Yhdeksän vastaajaa kymmenestä oli kuitenkin sitä mieltä, että koulumatka on riittävän turvallinen, jotta lapsi selviää siitä itsenäisesti. Joka kymmenes vastaaja koki lapsen koulumatkan niin vaaralliseksi, että lapsi ei voi kulkea sitä, vaan viedään koululle saakka ja haetaan sieltä.

Taulukko 14 Selviytyykö lapsi itsenäisesti koulumatkasta

Onko lapsesi koulumatka sellainen, että lapsen voi antaa kulkea sitä itsenäisesti?	TOTAL	Oletko...	
		nainen	mies
TOTAL	166	85	81
On, lapsi voi kulkea itsenäisesti koko matkan	90%	88%	93%
Osan matkasta lasta täytyy saattaa tai kuljettaa	1%	1%	-
Ei, lapsi viedään koululle saakka ja haetaan sieltä	9%	11%	7%

Pienemmissä kaupungeissa oli tässä aineistossa suurin osuus niitä vastaajia, jotka kertoivat että koulumatka on niin vaarallinen, ettei lapsi voi kulkea sitä lainkaan itsenäisesti. Erot paikkakuntien välillä ovat kuitenkin hyvin pienet ja tapausmäärät vähäisiä, joten tilastollista merkitsevyyttä erolla ei ole.

Taulukko 15 Selviytyykö lapsi itsenäisesti koulumatkasta /asuinpaikka

Onko lapsesi koulumatka sellainen, että lapsen voi antaa kulkea sitä itsenäisesti?	ASUINPAIKKA		
	PKS/ TRE/ TKU	Muu kaup.	Maaseutu
TOTAL	45	83	38
On, lapsi voi kulkea itsenäisesti koko matkan	93%	88%	92%
Osan matkasta lasta täytyy saattaa tai kuljettaa	-	-	3%
Ei, lapsi viedään koululle saakka ja haetaan sieltä	7%	12%	5%

LASTEN OMAT KOKEMUKSET KOULUMATKOISTA

Lasten omia, myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia koulumatkoista Liikenneturva keräsi alakouluikäisiltä lapsilta opettajien avulla. Tarkoituksena ei ollut kerätä ”tilastotietoa” lasten koulumatkoista, vaan koota esimerkinomaisesti lasten tunnelmia ja kokemuksia siitä, mikä koulumatkoissa on kivaa ja mikä kurjaa tai pelottavaa.

Huhti-toukokuussa 2011 yhteensä 9 opettajaa keskusteli 171 oppilaan kanssa Liikenneturvan tekemien kysymysten pohjalta ja kirjasi lasten mietteet ja ajatukset muistiin. Lapset olivat iältään 6-13 -vuotiaita.

MILLÄ LAPSET TULEVAT KOULUUN

Opettajien haastattelemat oppilaat tulivat kouluun tavallisesti keväisin ja syksyisin pyörällä, jonka mainitsi kulkutapana noin joka toinen oppilas. Talvella käveleminen ja vanhempien kyydissä tuleminen yleistyivät. Talvisin noin kuusi kymmenestä oppilaasta tuli kouluun kävellen yksin tai kaverin kanssa. Haastatelluista lapsista noin joka seitsemäs tuli kouluun koulukuljetuksella.

Taulukko 16 Millä oppilaat tulevat kouluun

*Koska lapsilla saattaa olla vaihtoehtoisia kulkutapoja on kokonais-% suurempi kuin 100 ja N suurempi kuin 171.

(Huom. Joissain kouluissa ekaluokkalaiset eivät saa pyörällä kouluun)

	Vanhemmat tuovat	Kävellen yksin	Kävellen kaverin kanssa	Pyörällä	Koulukuljetuksella
keväällä	24 (14%)	34 (20%)	21 (12%)	82 (48%)	24 (14%)
syksyllä	21 (12%)	31 (18%)	36 (21%)	90 (53%)	21 (12%)
talvella	49 (29%)	53 (31%)	53 (31%)	5 (3%)	26 (15%)

MIKÄ ON KOULUMATKASSA HAUSKINTA?

Lapset keksivät koulumatkoista monia hauskoja puolia. Koulumatkassa kivaa oli lasten mielestä erityisesti kavereiden kanssa kulkeminen (käveleminen tai pyöräily) ja jutteleminen. Mukavina asioina koettiin myös koulumatkoista saatu liikunta, alamäet (pyörällä), luonnossa oleminen, musiikin kuuntelu ja mahdollisuus omien asioiden miettimiseen. Monet lapset mainitsivat koulumatkalta jonkun lempipaikkansa, esimerkiksi sillan josta voi katsoa alas tai lumikasoja joissa voi laskea mäkeä. Myös lyhyt koulumatka mainittiin usein kivaksi asiaksi.

Mikä on koulumatkassa hauskinta (esimerkkejä)

- *pyörällä ajettaessa töyssyt*
- *talvella saa hyppiä lumikasoihin ja liukua liukumäissä*
- *saa kävellä ja saa kävellä kaverin kanssa*
- *kouluun on alamäki, se on kivaa pyörällä*
- *on kiva pyörällä, jos on kaunis ilma*
- *näkee eläimiä*
- *saa olla kavereiden kanssa*
- *alamäki koulusta kotiin*
- *musan kuuntelu*

MIKÄ ON KOULUMATKASSA VAIKEINTA TAI KURJINTA?

Kurjaa lasten mielestä koulumatkalla oli mm. pitkän matkan käveleminen, painava reppu, kiusaaminen, huono sää ja yksin kulkeminen. Usein mainittiin kurjimpana asiana pelko myöhästymisestä. Vaikeina taas pidettiin mm. teiden ylittämistä, autoliikennettä (esim. aura-autot), risteyksiä, tietöitä ja polkupyörän hajoamista (esim. ketjut irtoaa). Talvisin harmia ja vaarallisuutta koulumatkalla tuottivat liukkaus, pimeys ja huonosti auratut kadut. Tylsänä koettiin myös autossa istuminen, kuljetusten odottelu ja tupakalta haiseva taksi³. Muista liikkujista kurjina mainittiin mm. irrallaan olevat koirat ja "laitapuolenkulkijat" ja itsekkäät tienkäyttäjät.

³ Tupakkalaissa säädetty kielto tupakoida yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa koskee myös takseja.

Mikä on koulumatkassa vaikeinta tai kurjinta (esimerkkejä)
yksin kulkeminen
vesisade tai kova pakkanen
vapaat koirat
teiden ylitykset
pyörän ketjujen lähteminen pois päältä
pitkä matka
pimeässä bussin odottaminen
pelko, ettei ehdikään kouluun
painava reppu
muut kulkijat eivät aina huomioi toisia
kävely talvella pimeässä
kiire
jos on talvella liukkautta matkalla tai lunta niin paljon, ettei jaksa kävellä
jos kaatuu ja sattuu
jos joku kiusaa
jos ei ehdi linja-autoon
bussin ahtaus
autoliikenne pelottaa
alikulku, koska ei helposti näe muita kulkijoita - törmäysvaara
ylämäet ärsyttävät
"laitapuolen" kulkija

ONKO KOULUMATKAN VARRELLA SELLAISIA PAIKKOJA TAI TILANTEITA, JOISSA PELOTTAA? MILLAISIA?

Koulumatkoilla lapsia pelottivat talvisin mm. pimeys, autot ja lumiaurat. Humalaiset mainittiin useissa vastauksissa. Pelkoa herättivät myös sudet, koirat ja mahdolliset kaappaajat. Osa autokyydillä tulevista pelkäsi kolaria. Lisäksi koulumatkoilla (myös takseissa) tapahtui kiusaamista.

Onko koulumatkan varrella sellaisia paikkoja tai tilanteita, joissa pelottaa? Millaisia? (esimerkkejä)
välillä pelottaa kun on pimeätä.
alamäen "pimeä" mutka
aura-autot
että auto ajaa päälle
että äiti ajaa ojaan
humalaisten kohtaaminen
isojen oppilaiden kiusanteko; huutelu ja kulun estäminen
isot koirat
jos joku kaappaa
jos pimeään aikaan ei katuvalot sytykään
kahdeksan aamuna pimeässä tien ylitys ja sen varressa kulkeminen
kevällä /syksyllä pensaat peittävät - näkyvyys huono - pelko auton alle jäämisestä
metsätie
ostoskeskuksen pihalla on välillä aikuisia ihmisiä humalassa (juoppoja)
pimeä peltoaukeama
risteyksessä autoilijat eivät käytä aina vilkkua
suojatien ylitys
tunneli

MILLAISISTA PAIKOISTA VANHEMMAT OVAT VAROITTANEET KOULUMATKALLA

"Kerro paikoista, joista vanhempasi ovat varoittaneet sinua koulumatkallasi"

Vanhemmat olivat varoittaneet koulumatkalla lapsiaan esimerkiksi vaarallisista risteyksistä, parkkialueista tienylittämisestä ja muista yksittäisistä vaaranpaikoista. Myös liukkaus, vieraiden ihmisten mukaan lähteminen, oikotiet metsän läpi ja muut sovitulta koulutieltä poikkeamiset olivat asioita, joista lapsia varoiteltiin.

Kerro paikoista, joista vanhempasi ovat varoittaneet sinua koulumatkallasi (esimerkkejä)
ylittäessä tietä pitää katsoa oikeaan ja vasempaan
varo autoja ja koiria
vanhemmat varoittavat tien liukkaudesta.
tuntemattomien ihmisten mukaan ei saa lähteä
polulta siirryttäessä autotielle
pitää käyttää sellaista suojatietä, missä on liikennevalot
pitää kävellä tien reunassa
parkkipaikalle ei saa mennä
koululta alamäki vilkkaalle kadulle (nyt hidasteet pyöräileville oppilaille)
junaradan ylitys
isosta risteyksestä
ei saa mennä kenenkään taloon ilman lupaa
ei saa mennä kauppaan ilman lupaa
ei saa juosta autotielle
baarin takaa menemisestä

IKÄVÄT TILANTEET TAI ONNETTOMUUDET KOULUMATKALLA

"Oletko joutunut johonkin ikävään tilanteeseen tai onnettomuuteen koulumatkallasi? Millaiseen?"

Koulumatkalla sattuneet onnettomuudet olivat usein pyöräilyonnettomuuksia tai liukastumisia. Risteyksissä oli sattunut useampia vaaratilanteita autoilijoiden kanssa.

Oletko joutunut johonkin ikävään tilanteeseen tai onnettomuuteen koulumatkallasi? Millaiseen? (esimerkkejä)
tuntemattomat oppilaat toisesta koulusta tönivät minua, joten en ehtinyt linja-autoon - myöhästyin koulusta
toinen pyöräilijä kolhasi
pyörän satula liian korkealla - ei pystynyt kunnolla jarruttamaan - melkein jäi traktorin alle
pyörä törmäsi kävelijään
puuhun törmäys
pappa meinasi ajaa pyörällä päälle
lumiauran kohtaamiset
liukastumiset
lasinsiruun ajaminen - pyörän kumit puhkesi
koulubussi ojassa liukkaalla
kaatuminen pyörällä
jotkut tuntemattomat lapset ovat houkutelleet "pääsetkö meille?" , se pelottaa
erilaiset kaatumiset, jotka ovat johtuneet liukkaudesta ja liian kovasta vauhdista.
autot ajavat joskus liian lujaa ja läheltä, mikä tuntuu ikävältä
auto osui pyörään risteyksessä, ei vammoja

KOKEMUKSET KOULUKULJETUKSISTA (BUSSI/TAKSI)

Jos tulet kouluun koulukuljetuksella (taksi tai bussi), tuntuuko kyyti turvalliselta ja mukavalta? Miksi/ miksi ei?

Suurin osa lapsista koki koulukyydit miellyttävinä ja turvallisina. Näissä vastauksissa kuljettajia pidettiin mukavina ja rauhallisina ja koettiin muutenkin seuran olevan hyvää. Ne lapset, jotka kokivat koulukuljetuksen epämiellyttäväksi, mainitsivat mm. äkäiset kuljettajat, metelin, tupakalta haisevan taksin, palelemisen taksia odottaessa, kiusaamisen ja matkan tylsyyden.

Jos tulet kouluun koulukuljetuksella (taksi tai bussi), tuntuuko kyyti turvalliselta ja mukavalta? Miksi/ miksi ei? (esimerkkejä)
tuntuu turvalliselta, koska kuljettaja on kokenut ajaja ja mukava
tuntuu turvalliselta, asiansa osaavat kuljettajat paikallisbusseissa
rauhallinen kuski
mukava seura
linja-autokyyti tuntuu mukavalta, koska kyydissä on aikuisia ihmisiä, jotka eivät satuta
huono kuski
ei, melua liikaa
ei, kuskit ovat äkäisiä ja valittavat
ei, pitkä odotus

MITEN AUTOILIJAT (AIKUISET) VOISIVAT OTTAA LAPSET PAREMMIN HUOMIOON LIIKENTEESSÄ?

Autoilijoilta lapset toivoivat esimerkiksi keskittymistä ajamiseen, hiljaisempaa nopeutta (rajoitusten noudattamista) sekä jalankulkijoiden huomioimista tien ylityksissä ja autojen parkkeeraamisessa. Koululaiset toivoivat myös kuljettajien ajavan raittiina ja ilman kännykkää korvalla sekä käyttävän suuntavilkkaa oikein.

Miten autoilijat (aikuiset) voisivat ottaa lapset paremmin huomioon liikenteessä? (esimerkkejä)

vähemmän vauhtia, kun lapsia on tiellä

pysähtyisi, kun olen tietä ylittämässä

pitämällä katseen tiessä

parkkeeraamalla paremmin (ei keskelle tietä)

käytettäisiin vilkkua enemmän ja tarpeeksi ajoissa

keskittyy ajamiseen

eivät käyttäisi kännykkää, kun ajavat

ei rattijuoppoja

ei kiireessäkään aja ylinopeutta

ei ajeta autoa alkoholin vaikutuksen alaisena

ei aja punaisia päin

antaisivat tietä enemmän (esim. suojatie)

ajaa oikeaa nopeutta eikä aja liian lujaa

aikuiset pyöräilijät pois jalkakäytäviltä

autoilijat voisivat hidastaa enemmän koulun lähetyillä

MITEN VOISIT ITSE LISÄTÄ KOULUMATKASI TURVALLISUUTTA?

Myös oman koulumatkansa turvallisuutta lapset kertoivat voivansa parantaa keskittymällä paremmin liikenteeseen ja liikennesääntöjä sekä ajamalla hiljempaa vauhtia polkupyörällä ja esimerkiksi laittamalla valon pyörään. Myös erilaisten turvalaitteiden, kuten heijastimen ja pyöräilykypärän parempi käyttö sai monia mainintoja. Lisäksi koululaiset totesivat että matkaan olisi syytä varata enemmän aikaa, sillä usein juuri kiire johti erilaisiin vaaratilanteisiin.

Miten voisit itse lisätä koulumatkasi turvallisuutta? (esimerkkejä)

taluttamalla suojatien yli

pyöränvalot, kypärä

pyöräillessä käyttää kelloa

pysähtyä rauhassa katsomaan tuleeko autoja

pysymällä oikeassa reunassa

olen tarkkaavaisempi

noudattamalla liikennesääntöjä (liikennevalot)

käyttää aina suojatietä, jos mahdollista

kävelemällä kävelytiellä ei autotiellä

keskittyy omaan kulkemiseen ja muuhun liikenteeseen

heijastimen käyttö pimeään aikaan

en riehuisi ja leikkisi tiellä

ei siis juosta tien yli!

ei kuuntele kuulokkeilla musiikkia, jotta kuulee liikenteen äänet

ei hölmöile eikä leiki maantiellä

aina pyöräilykypärä pyöräillessä

vähemmän vauhtia kun ajetaan pyörällä

pitäisi laittaa lamppu pyörään

MILLAINEN OLISI KIVA ("UNELMIEN") KOULUMATKA?

Unelmien koulumatkaa visioidessaan lapset mainitsivat usein nykyistä jännittävämpiä kulkutapoja lentämisestä vuoristorataan, teleportaatioon tai jäätelöautolla ajeluun. Myös hevosella tai karhulla haluttaisiin kulkea. Tavallisempiakin toiveita oli, kuten paremmat pyörätiet, lyhyempi (tai pidempi) koulumatka, kavereiden kanssa kulkeminen ja siistimpi ympäristö. Unelmien koulumatka myös kuljettaisiin kiireettömästi ja hymyssä suin.

Millainen olisi kiva ("unelmien") koulumatka?

vähän pitempi kuin nyt = 500m - 2km

vuoristoradalla kouluun

voisin mennä kaverin kanssa

voisi katsoa filmiä koulumatkalla autossa/taksissa

vesi kimaltelisi matkalla kouluun ja näkisi esim. vedenneitoja

teleportti

sähköjuna

seikkailurata koulumatkalla

ratsastaa karhulla

pääsisi taksilla kouluun

pääsisi kulkemaan/ajamaan koko matkan kävely- /pyörätiellä

omistaisin "teleportin"

omalla huoneella kouluun

omalla autolla joka päivä

olisi mahdollisimman vähän tien ylityksiä

metsäretki koulumatkalla

metrolla

mahdollisimman lyhyt

lyhyempi koulumatka

limusiinilla /kouluun lentäen

limusiinilla

leveät pyörätiet

kävellä vaan tien yli ja olisi koulussa

koko matkan alamäkeä ja tuolihissillä takaisin

koko matkalla olisi pyörätie

koko luokan kanssa kouluun

kissan kanssa kouluun

kaverit samaa matkaa

kauppoja matkan varrella

jäätelöautolla

itsestään liikkuvat kengät

isoa liukumäkeä pitkin kouluun

hyppien "trampalta" toiselle

hymyssä suin

helikopterilla tai lentobussilla

ei mäkiä

ei jätöksiä / roskaa matkalla

ei aura-autoja

bussissa saisi kuunnella musiikkia

avoautolla tai limusiinilla

ajan pysäyttämisen - ei olisi kiire

paljon alamäkiä

karkkikauppoja koulumatkalle

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Liikenneturvallisuus on aihe, josta on puhuttu lähes joka kodissa. Kysymys koulumatkojen turvallisuudesta koskettaa vuosittain kymmeniä tuhansia perheitä. Liikenne on lapsilla keskeinen vakavien tapaturmien aiheuttaja. Tilastokeskuksen tietojen mukaan viimeisen viiden vuoden aikana liikenteessä on kuollut keskimäärin kolme ja loukkaantunut 250 ala-asteikäistä vuosittain. 7-12 – vuotiaat loukkaantuvat liikenteessä tavallisimmin henkilöauton matkustajina (36 %) ja polkupyöräilijöinä (40 %). Kuolleista enemmistö on menehtynyt joko auton matkustajana (31 %) tai jalankulkijana (46 %).

Tässä tutkimuksessa käytetyt tiedot saatiin vanhempien osalta poimimalla loppuvuodesta 2010 tehdystä laajemmasta kyselystä ne vastaajat, joilla on ala-asteikäisiä lapsia. Yhteensä ala-asteikäisten lasten koulumatkoja koskeviin kysymyksiin vastasi 166 vanhempaa. Lasten tuntemuksia koulumatkoista kerättiin opettajien avulla keväällä 2011. Yhdeksän opettajaa keskusteli 171 lapsen kanssa Liikenneturvassa laaditun kyselylomakkeen avulla.

Liikenneturvan vanhemmille tekemässä kyselyssä lähes kaikki vanhemmat kertoivat lasten menevän (ainakin joskus) kouluun kävellen tai polkupyörällä. Jos lapsi vietiin kouluun autolla (edes joskus), syiksi mainittiin tavallisesti yhteinen matka, keho sää tai pitkä tai vaarallinen koulumatka. Melkein kaikki vanhemmat kuitenkin kertoivat, että koulumatka on riittävän turvallinen siihen, että lapsi voi kulkea sen itsenäisesti. Noin joka kymmenes vanhempi kertoi, että lapsi viedään matkan vaarallisuuden takia koululle asti. Myös tutkimuksessa haastatellut koululaiset kertoivat kulkevänsä koulumatkat tavallisimmin pyöräillen tai kävellen. Vanhempien kyydissä tuleminen yleistyi talvisin.

Koulumatka on tämänkin kyselyn perusteella monissa perheissä huolenaihe. Kuusi kymmenestä vanhemmasta koki lapsensa koulutien jollain tavoin vaaralliseksi. Joka neljäs kertoi, että koulumatkan varrella on useita vaarallisia paikkoja. Aiemmissa tutkimuksissa koulumatkoilla huolta aiheuttaviksi tekijöiksi ovat osoittautuneet mm. autojen kovat nopeudet, pimeys, muun liikenteen seassa kulkeminen ja erilaiset näköesteet. Samat pelonaiheet nousivat edelleen esiin myös tässä tutkimuksessa. Huolesta koulumatkojen turvattomuudesta kertoo myös se, että kyselyyn vastanneista vanhemmista kuusi kymmenestä kirjoitti kuvauksen koulumatkan ongelmakohtista. Useita mainintoja saivat mm. risteykset, tienylitykset ja vilkas liikenne. Koulutiet koettiin monissa vastauksissa mutkaisiksi ja kapeiksi. Suurin osa vanhemmista oli edistänyt lapsensa turvallisuutta koulumatkalla esimerkiksi neuvomalla, harjoittelemalla, saattamalla, reittivalinnoilla ja erilaisten turvalaitteiden käytöllä. Turvalaitteiden käytössä olisikin parantamisen varaa, sillä Liikenneturvan tarkkailujen mukaan noin joka toinen ala-asteikäinen käyttää heijastinta liikkueessaan taajamissa pimeään aikaan tai pyöräillessään kypärää.

Kuusi seitsemästä vanhemmasta kertoi, että koulumatkaa oli harjoiteltu yhdessä lapsen kanssa. Koulumatkan harjoittelu yhdessä on hyvä keino tarjota lapselle mallia turvallisesta liikkumistavasta ja osoittaa vaaranpaikat sekä parhaiten soveltuvat reitit. Lyhin reitti ei ole aina turvallisin. Hyvä olisi myös varata koulumatkaan riittävästi aikaa, sillä monilla haastatelluista lapsista oli pelko myöhästymisestä, mikä saattaa aiheuttaa hätiköityä toimintaa, esimerkiksi äkinäisiä tienylityksiä tai liian kovaa vauhtia pyöräilyä ja johtaa vaaratilanteisiin. Oman koulumatkanssa turvallisuutta lapset kertoivat voivansa parantaa myös mm. keskittymällä paremmin liikenteeseen ja sääntöjen noudattamiseen, ajamalla hiljempaa vauhtia polkupyörällä ja käyttämällä turvalaitteita paremmin.

Myöhästymispelon lisäksi huolta ja harmia tuottivat myös esimerkiksi auraamattomat tiet, pimeys, liukkaus. Keskeisessä roolissa on riittävä talvikunnossapito. Myös näkemäesteiden poisto, kuten lumikasojen sijoittelu ja autojen harkitut pysäköintijärjestelyt lisäävät lasten turvallisuutta liikenteessä. Liikenneympäristö ja liikenteen vilkkaus vaikuttavat kulkutavan valintaan. Varsinkin pienimmät koululaiset eivät välttämättä ole vielä valmiita pyöräilemään kouluun. Koulumatkalla sattuneet onnettomuudet olivat usein erilaisia pyöräilyonnettomuuksia.

Kartoittamalla koulukohtaisesti koulumatkojen, piha-alueen ja lähiympäristön vaaranpaikat löydetään koulun omaan liikennekasvatukseen hyvät sisällöt ja samalla saadaan tietoa parannusehdotuksia varten. Ympäristön epäkohtiin vaikutetaan toimittamalla aloite kunnan tekniseen toimeen tai tienpitäjälle. Alkuopetuksessa kartoitus voidaan tehdä yhteistyössä vanhempien kanssa⁴. Tärkeää on ratkaisujen löytäminen: oppilaat pohtivat, miten ongelmapaikoissa on turvallisinta toimia ja miten sitä voitaisiin muuttaa turvallisemmaksi.

Ilonaiheita koulumatkoilla olivat varsinkin kaverit, luonto ja kävelystä tai pyöräilystä saatu liikunta. Hyvä ja turvallinen koulutie on lasten ja vanhempien mielestä selkeä, hyvin valaistu, rauhallinen ja näköesteetön. Eri liikennemuodot oli eroteltu toisistaan. Lapset kulkevat koulumatkan mielellään kavereiden kanssa. Autoilijoilta lapset toivoivat esimerkiksi huomaavaisuutta, keskittymistä ajamiseen ja liikennesääntöjen noudattamista.

⁴ Tarvittava materiaali vaaranpaikkakartoitusten tekemiseen löytyy Liikenneturvan Internet-sivuilta.

- Mika Hatakka 2010. Tarkemmat tiedot löytyvät aineistosta: Lasten ja nuorten kuolemat liikenteessä. Liikenne hurautti verkostoon – ja opettajat menivät mukana. Liikenneturva 2011.
- Matti Heinonen 1996. Alle kouluikäisten lasten liikenneturvallisuuspulmat. Kysely päiväkotilasten vanhemmille, väliraportti, läänikohtaiset tulokset. Liikenneturva 1996, perheprojekti.
- Matti Heinonen 2007. Alle kouluikäisten lasten liikenneturvallisuuspulmat. Kysely päiväkotilasten vanhemmille. Liikenneturvan tutkimusmonisteita 77/1997.
- Minna Huopalainen 2000. Lapset liikenteessä. näkökohtia lapsuudesta myyttien ja faktojen valossa. Liikenneturva, julkaisematon taustaraportti.
- Koulukuljetusopas 2007. Opetushallitus, liikenne- ja viestintäministeriö, Suomen Taksiliitto ry, Linja-autoliitto ja Liikenneturva.
- Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2010. Toimittanut Timo Kumpulainen. Koulutuksen seurantaraportit 2010:4. OPH 2010.
- Marja Kurenniemi, Kari Evinsalo & Terhi Hulkko 2008. Koulupiha - turvallinen ja viihtyisä. KTL 2008.
- Liikenneturva 2010. Liikennekäyttäytymisen seuranta.
- Anne Lounamaa, Petri Huhtanen, Marja Kurenniemi, Simo Salminen, Mirja-Leena Heikkilä & Jaana Virtanen 2005. Koulutapaturmien ehkäisy. 2002–2004 toteutettu kehittämishanke. Stakes 2005.
<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/muut/Aiheita11-2005.pdf>
- Jaana Markkula & Erkkä Öörni (toim.) 2009. Turvallinen elämä lapsille ja nuorille. Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisy ohjelma. Terveystieteiden tutkimuskeskus 27/2009.
- NTR & Liikenneturva 2010; Nordiska invånares syn på trafiksäkerhet. Resultat från en enkätundersökning genomförd av Nordiska Trafiksäkerhetsrådet våren 2010 i Danmark, Finland, Färöarna, Norge och Sverige.
- OPH 2011. Opetushallituksen Internet-sivut www.oph.fi
- Esa Rätty 2009: Henkilökohtainen tiedonanto.
- THL:n Tapaturmatietokanta.
- Tilastokeskus (Suomen virallinen tilasto): Esi- ja peruskouluopetus [verkkojulkaisu].
- Tilastokeskus ja Liikenneturva 2011. Poliisin tietoon tulleet liikenneonnettomuudet vuosina 2006-2010. Vuosi 2010 ennakkotietoja.
- Anne Vehmas, Mirka Härkönen & Lotta Junnilainen 2010; Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi: menetelmien testausta ja pohdintaa. Helsinki: Liikennevirasto, 2010.
- Joona Vuorenpää 2004: Turvallisempi koulupiha - talvellakin: Kotitapaturmien ehkäisykampanjan artikkeli koulutapaturmista ja vuosina 2002-2004 toteutetusta koulutapaturmahankkeesta.
<http://www.kotitapaturma.fi/>